

Jedni z wielu

Egzemplarz bezpłatny · numer 1 · kwiecień 2015 · www.jednizwielu.pl

„Jedni z wielu” to kampania zmieniająca nastawienia Polaków do mniejszości romskiej. Nasze uprzedzenia często blokują Romom drogę do integracji społecznej. Bariery, które nas odgradzają, rodzą się przede wszystkim z niewiedzy. W dodatku tym przedstawiamy burzliwą historię Romów. Jest to kronika ich wędrówki. Nie mamy żadnych wątpliwości, że trudna, wyboista droga do własnego miejsca w nowoczesnej Europie jeszcze się nie zakończyła.

Janusz Balkowski
Prezes Fundacji Integracji Społecznej Prom

Romowie

Poznanie ich kultury jest jak odkrywanie nieznanych plemion w dżungli Ameryki Południowej.

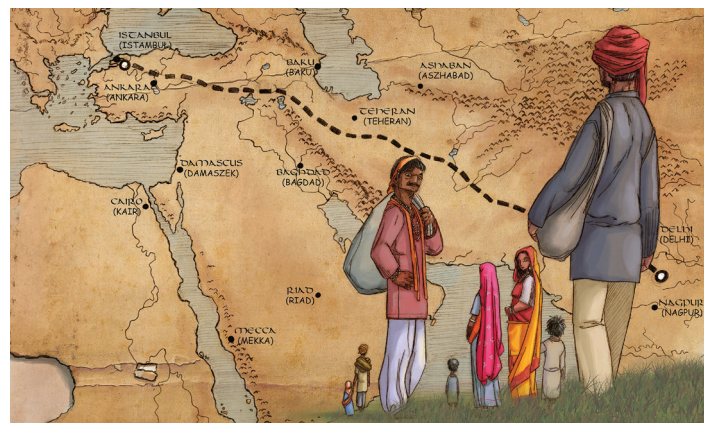
TEKST: Małgorzata Różycka, Janusz Balkowski · ILUSTRACJE: Marek Rudowski

Jerzy Ficowski, wybitny znawca Romów, napisał kiedyś, że poznanie ich kultury jest jak odkrywanie nieznanych plemion w dżungli Ameryki Południowej. Więcej, bo odkryć dokonuje się tu, w pobliżu, obok nas, a nie w dalekich egzotycznych krainach. Chcielibyśmy przybliżyć Wam, drodzy

Czytelnicy, cygańską rzeczywistość, osobliwą krainę, która jest wszędzie i nigdzie zarazem. Na marginesie społeczeństw, poza rubieżami historii. Zabierzcie się z nami, wyruszenie z taborem w podróż od Gangesu aż po Wisłę przez ponad 1500-letnią historię.

Romowie wywodzą się z Indii. W połowie pierwszego tysiąclecia n.e. opuszczają Indie, uciekając na zachód przed wojnami. Wędrowali przez Persję i Armenię, aż dotarli do Bizancjum. Tam zatrzymali się na dłużej, o czym świadczy duża liczba słów pochodzących z języków używanych w tych krajach.

Przyczyną dalszej migracji był najprawdopodobniej napór Turków. Romowie przemieszczali się głównie w kierunku Bałkanów, osiedlając się w szczególności na kontrolowanych przez Wenecję obszarach Grecji. Z powodu przychylniej polityki władz weneckich powstawały tam liczne romskie osiedla.

Pierwsze historyczne ślady obecności Romów w Europie pochodzą z XIV w. z rejonu Bałkanów. Na przełomie XIV/XV w.

docierają na Węgry. W pierwszej połowie wieku XV Romowie przemierzają już kraje Europy Zachodniej: Niemcy, Włochy, Francję.

Przybywając do krajów zachodniej Europy Romowie podawali się najczęściej za pielgrzymów lub uchodźców pochodzących z Egiptu. Początkowo witano ich serdecznie. Mimo to już na przełomie XV i XVI w. większość państw wprowadziła surowe prawodawstwo wymierzone bądź we wszystkie osoby prowadzące wędrowny tryb życia, bądź bezpośrednio w Romów.

Największe skupisko Romów to Bałkany. Od XVI w. byli oni sprowadzeni do roli niewolników. Właściciel miał prawo sprzedawać na licytacji lub darować swoich niewolników pojedynczo albo całymi rodzinami, natomiast Cygan bez właściciela był uważany za własność księcia. Wołoski kodeks karny z 1811 r. stwierdzał, że każdy Cygan rodzi się niewolnikiem.

Pierwsza pisemna wzmianka w dokumentach historycznych, poświadczająca obecność Romów na ziemiach polskich, pochodzi z 1401 r. Przez następne lata Polska była krajem przyjmującym Romów, którzy uciekali przed prześladowaniami z krajów sąsiednich.

Pomimo prześladowań bądź akcji asymilacyjnych w wielu krajach Europy doceniono pracę i kunszt Romów. Romowie byli uważani za najlepszych specjalistów w dziedzinie metalurgii

i kowalstwa. Byli też znanymi i szanowanymi muzykami.

Około roku 1636 król Polski Jan Kazimierz ustanowił urząd „starszego Cyganów”, którego obowiązkiem było ściągać dla króla podatki „od każdego Cygana”. Pierwszym takim urzędnikiem był Rom. W 1791 uniwersał Komisji Obojga Narodów zapewnił Romom prawa obywatelskie.

W XVIII w. Romowie zamieszkujący tereny Austro-Węgier zostali poddani niezwykle brutalnej akcji asymilacyjnej ze strony

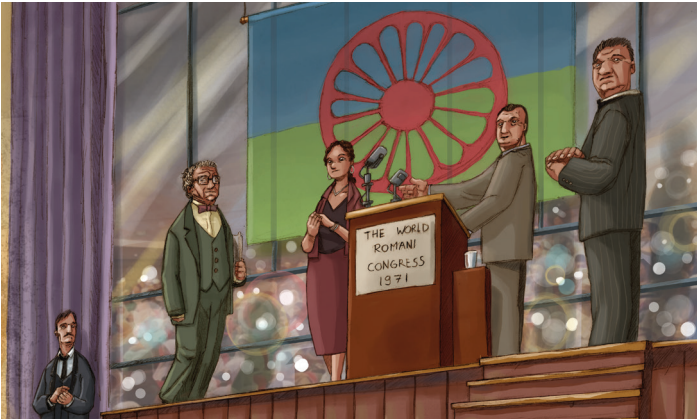
W wielu krajach Europy doceniono pracę i kunszt Romów.

Liczebność Romów w Europie

absolutystycznej administracji Habsburgów – tzw. cztery dekrety Marii Teresy. Romowie zmuszeni byli do zaniechania koczowniczego trybu życia, zabroniono im posiadać wozy i konie. W Polsce w XVIII w. na terenach włości Karola Radziwiłła

„Panie Kochanku” powstała tzw. Akademia Smorgońska, znana w całej Europie, gdzie Romowie tresowali niedźwiedzie.

W Polsce okresu międzywojennego najbardziej znanym wydarzeniem z życia Romów był wybór Michała Kwieka na „króla cygańskiego” na warszawskim stadionie w roku 1937.

II Wojna Światowa to okres najtragiczniejszych prześladowań Romów. Romowie zostali zamknięci w gettach, obozach koncentracyjnych bądź byli rozstrzeliwani. 2 sierpnia 1944 roku w Auschwitz Birkenau naziści zlikwidowali tzw. „obóz cygański” zabijając 2897 dzieci, kobiet i mężczyzn. Romowie nazywają ten okres Porajmos (Pochłonięcie). W latach 1935–1945 zginęło nie mniej niż 250 tysięcy Romów.

Po roku 1945 w wielu krajach Europy Romowie byli zmuszani do porzucania koczowniczego trybu życia. W Polsce od roku

1964 prowadzono nową restrykcyjną politykę państwa. W wyniku aresztowań, karania Romów grzywnami i przyspieszonym trybem orzekania kar tradycyjny, taborowy styl życia zanikł na początku lat 70.

Walka z tradycyjnym stylem życia Romów, zmiany w gospodarce po II wojnie światowej, rozwój techniki oraz niechęć do Romów doprowadziły do pogorszenia się sytuacji społeczności. Wiele Romów żyje w bardzo ciężkich warunkach, nie ma wykształcenia ani pracy.

W latach 70. XX wieku powstało wiele organizacji romskich, których celem jest ochrona praw oraz reprezentacja interesów społeczności romskiej. W roku 1971 pod Londynem odbył się I Światowy Kongres Romów, podczas którego zaprezentowano romską flagę oraz hymn.

Od roku 2005 Romowie mają swój parlament, który działa w Strasburgu przy Radzie Europy. W wielu krajach, także w Polsce, działają programy społeczne, których zadaniem jest pomoc najbiedniejszym i niewykształconym Romom. Działa też wiele organizacji romskich, które realizują projekty na rzecz społeczności romskiej.

Liczbę Romów szacuje się na około 8-15 milionów. Dokładna liczba jest jednak trudna do ustalenia z powodu braku danych, a także dlatego, iż w wielu krajach Romowie są zmuszeni ukrywać narodową tożsamość z powodu prześladowań lub panujących w społeczeństwie antycygańskich stereotypów.

Tekst zaczerpnięty z publikacji *Romowie – Roma – Romani*, Fundacja Integracji Społecznej Prom, Wrocław 2008
Autor: Małgorzata Różycka, Janusz Balkowski.
Ilustracje: Marek Rudowski.

KALENDARIUM			
1050	Romowie przybywają do Konstantynopola	1637	Kara śmierci dla wszystkich, którzy nie opuszczą Szwecji
1348–1384	Docierają do terenów dzisiejszej Serbii, Bułgarii i Grecji	1715	Deportacje ze Szkocji
1385	Sprzedawani są jako niewolnicy w Rumunii	1759	Wysiedlenia z St. Petersburga
1399–1485	Migrują na Śląsk, do Niemiec, Francji, Bolonii, Hiszpanii i na Sycylię	1783	Zakaz ubierania się oraz mówienia po romsku w Hiszpanii
1493	Wygnani z Mediolanu	1802	W Kraju Basków zostają aresztowani i osadzeni w więzieniach
1500	Docierają do Rosji	1855	Romscy niewolnicy wyzwoleni w Rumunii
1504	Wypędzeni z francuskich miast	1874	Romowie muzułmanie otrzymują takie same prawa jak inni muzułmanie w Imperium Osmańskim
1515	Bawaria zamyka przed nimi granice	1879-1886	Serbia i Bułgaria zakazują koczowniczego trybu życia
1525	Muszą opuścić Portugalię oraz Szwecję	1904	Prusy wydają instrukcje dotyczące „walki z cygańskim utrapieniem”
1526	Nie mają prawa poruszać się po Holandii	1926	Pierwsze próby osiedlania Romów na terenie Związku Radzieckiego
1530	Wyspy Brytyjskie zakazują im prawa pobytu	1927	Zakaz podróżowania Romów w Bawarii
1538	Portugalia deportuje Romów do kolonii w Ameryce Południowej	1933-1936	Szereg praw skierowanych przeciwko Romom w hitlerowskich Niemczech
1539	Hiszpańskie prawo zsyła na galary wszystkich mężczyzn, którzy prowadzą wędrowny tryb życia	1938-1945	Porrajmos (romski Holocaust)
1541	Oskarżenia o podpalenie Pragi	1958	Zakaz wędrownego trybu życia w Bułgarii oraz Czechosłowacji
1547	Wyjęci spod prawa na Śląsku		
1554	Kara śmierci dla wszystkich, którzy w ciągu miesiąca nie opuszczą Wysp Brytyjskich		
1573	Zmuszeni do prowadzenia osiadłego życia lub opuszczenia Szkocji		
1574	Zakaz ubierania się na „modłę cygańską” w Portugalii		
1699	Szkoły wyłącznie dla dzieci romskich w Bułgarii (segregacja szkolna)		
1971	I Światowy Kongres Romów (pod Londynem), na którym ustalono romską flagę oraz hymn		
1972	Program sterylizacji kobiet romskich w Czechosłowacji		
1978	II Światowy Kongres Romów w Genewie		
1981	III Światowy Kongres Romów w Getyndze		
1989	Ataki na romskie domy w Andaluzji		
1990	IV Światowy Kongres Romów w polskim Serocku		
1991	Język romski wykładany na Uniwersytecie w Pradze		
1992	Ataki na romskie osady na Ukrainie		
1995	Czterech Romów zabitych przez wybuch bomby w Oberwart w Austrii		
1996	Otwarcie w Budapeszcie European Roma Right Centre		
1997	Kilkuset Romów z Czech prosi o azyl w Kanadzie		
2000	V Światowy Kongres Romów w Pradze		
2004	VI Światowy Kongres Romów w Lanciano (Włochy)		
2005	Rozpoczyna się program „Decade of Roma Inclusion”, do którego przystąpiło 12 państw Europy Wschodniej i Centralnej		
2008	VII Światowy Kongres Romów w Zagrzebiu (Chorwacja)		

UWAGA KONKURSI!
Weź udział w konkursie i wygraj nagrody, m.in. album *ROMARISING. Bohaterowie kampanii społecznej* Jedni z wielu w obiektywie Chada Evansa Wyatta.
Odpowiedz na pytanie: **Od kiedy datujemy obecność Romów na ziemiach polskich?** Odpowiedź oraz swoje dane kontaktowe prześlij e-mailem w terminie 5 dni od daty ukazania się dodatku na adres: konkursjzw@gmail.com, w tytule wiadomości wpisując „konkurs_1”.
Pełny regulamin oraz wyniki konkursu: www.jednizwielu.pl.

W KOLEJNYM NUMERZE...
W następnym dodatku przyjrzymy się bliżej tradycyjnym romskim zawodom, które często należą już do profesji całkiem zapomnianych.